

Vad vill Språkförsvaret?

Innehåll

Förord	3
Utkast till språklag för Sverige	4
Vanliga frågor	9

Ta kontakt med Språkförsvaret!

Kontaktpersoner:

- Per-Owe Albinsson, Kaggeholmsv. 50, 2tr, 12260 Enskede
E-post: perowe.albinsson@sprakforsvaret.se – tel: 08/7427238 – 0702523715
- Olle Käll, Myggdansv. 4C, 80269 Gävle
E-post: olle.kall@sprakforsvaret.se – tel: 026/ 659188
- Per-Åke Lindblom, Spånga kyrkv. 616, 16362 Spånga
E-post: perake.lindblom@sprakforsvaret.se – tel: 0707782302
- Arne Rubensson, Årstav. 81 bv, 12054 Årsta – tel: 08/914847 – 0705355501
E-post: arne.rubensson@sprakforsvaret.se
- Cecilia Rydbeck, 19A Rte de Frontenex, CH-1207. Genève, Schweiz
E-post: cecilia.rydbeck@sprakforsvaret.se – tel: 0041 – (0)22 7868489.

Bli medlem i Språkförsvaret!

Om du vill bli medlem i Språkförsvaret, läs igenom ”Vanliga frågor” och ”Utkast till språklag för Sverige” och sätt in 200 kronor – 100 kr för studerande, arbetslösa och pensionärer – på PlusGiro 421118-1, Språkförsvaret. Om du gör en inbetalning från utlandet används IBAN-nummer SE35 9500 0099 6034 0421 1181 och BIC-kod NDEASESS.

Du kan naturligtvis sätta in mer än 200 kr, om du vill. Medlemsavgiften gäller per kalenderår (1/1 – 31/12). Skriv samtidigt till kassören, sprakforsvaret@sprakforsvaret.se, och berätta vad insättningen avser och också gärna lite om dig själv. Om du inte har tillgång till e-post, skriv ett meddelande på inbetalningskortet eller till någon av Språkförsvarets kontaktpersoner. Som medlem kan du vara med om att utarbeta vår språkpolitik och delta i våra interna diskussioner.

Du kan självklart också skänka ett ekonomiskt bidrag till Språkförsvaret för att hjälpa oss att utveckla verksamheten. Om du vill veta mer i detalj hur vi tänker använda pengarna, kan du kontakta Språkförsvaret! Alla bidrag är välkomna.

Förord

Språkförsvaret startades ursprungligen som en privat hemsida på Internet, som framför allt fokuserade på svenskans ställning i Sverige, förhållandet till engelskan och risken för domänförluster. Flera likasinnade tog kontakt med varandra och våren 2005 kunde Språkförsvaret ombildas till ett nätverk. Senare under hösten ordnade nätverket Språkförsvaret sitt första offentliga möte, seminariet ”Svenskans ställning – idag och i framtiden”. Under 2006 skickade vi ut ett frågeformulär till de olika politiska partierna om deras språkpolitik inför valet; en enkät till universiteten och högskolorna i Sverige om språksituationen på högskolan; och slutligen utarbetade vi ett utkast till en svensk språklag.

Språkförsvarets språkpolitiska linje kan sammanfattas mycket enkelt: Vi försvarar svenska språket mot engelskans framträngande på svenskans bekostnad och allt fler domänförluster och förordar mångspråkighet och mellannordisk språkförståelse. Vi inser naturligtvis engelskans gångbarhet som internationellt andraspråk, men engelskans nuvarande ställning som världsspråk hotar på sikt andra språks fortlevnad, däri-

bland svenskans.

Språkförsvaret är ett internetbaserat nätverk, som publicerar intressant information, som understödjer ovannämnda huvudinriktning, på vår webbplats – <http://www.sprakforsvaret.se/sf/>. Vi skriver artiklar, debattartiklar och insändare för publicering överallt där det är möjligt. Vi för en dialog med myndigheter, politiska församlingar, utbildningsväsendet, och företag när det gäller användningen av det svenska språket. Vi har kontakt med olika organisationer såväl i Sverige som utomlands i språkfrågor.

Den här broschyren har främst tillkommit för dem som delar vår språkpolitiska uppfattning, men som inte har tillgång till Internet. Den innehåller dels ”Vanliga frågor”, som är det närmaste i programväg som Språkförsvaret har, och dels ”Utkast till språklag för Sverige”, som anger hur vi anser att språkfrågorna ska regleras i Sverige.

Nätverket Språkförsvaret
genom
Per-Owe Albinsson, Olle Käll
och **Per-Åke Lindblom**
30/4 2007

Utkast till språklag för Sverige

1 kapitel

Allmänna bestämmelser

1 §

Officiellt språk

Sveriges officiella språk är svenska.

2 §

Officiella minoritetsspråk

Sveriges officiella minoritetsspråk är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. De officiella minoritetsspråkens ställning regleras i detalj i särskild lag.

3 §

Syftet med lagen

1. Syftet med denna lag är att säkerställa svenskans användning inom alla samhällssektorer med hänsyn tagen till de nationella minoritetsspråken och hemspråken, samt att definiera språkliga rättigheter och skyldigheter för att tillförsäkra medborgarna i Sverige rätten att använda det officiella språket i alla sammanhang. Svenska språket har en särställning i och med att det förutsätts vara det gemensamma språket för alla medborgare. Därmed understryks att alla medborgare bör behärska det svenska språket mer eller mindre.
2. Målet är att vars och ens rätt till god samhällsservice och rättvis rättegång garanteras oberoende av språktillhörighet samt att individens språkliga rättigheter förverkligas utan att han eller hon särskilt behöver begära det.

3. Myndigheterna har rätt att ge bättre språklig service än vad denna lag föreskriver.

4 §

Lagens tillämpningsområde

1. Denna lag är tillämplig för hela den offentliga sektorn, statschef, regering, departement, ämbetsverk och affärsdrivande verk, domstolar samt övriga statliga myndigheter, landsting och kommunala myndigheter, liksom för alla institutioner, som finansieras med skattemedel, som exempelvis utbildningsväsendet, för företag, som till sin huvuddel ägs av svenska medborgare eller företag med huvudkontor i Sverige och alla företag, som har upprättat någon form av avtal med svensk myndighet, om inte något annat särskilt föreskrivs.
2. Särskilda föreskrifter bör utarbetas om språkanvändningen i privata företag, organisationer, institutioner, påverkar berättigade intressen hos allmänheten.
3. Denna lag är icke tillämplig för språkanvändningen i icke-officiella sammanhang, i privat och intern kommunikation, eller i tjänster, ceremonier, ritualer eller andra slag av verksamhet hos religiösa organisationer.

5 §

Andra typer av språk

1. Med hemspråk (också benämnda modersmål) avses hädanefter språk, som talas av invandrare i Sverige eller deras

ättlingar och vilka före invandringen till Sverige inte hade svenska som modersmål eller första språk.

2. Med främmande språk menas ett språk som en person lärt sig efter sitt modersmål i en annan miljö än den där språket normalt talas. Om benämningen förekommer i denna text, ses språket i relation till svenska språket. Beteckningen moderna språk avser hädanefter språk i vilka det sker och eller har skett undervisning i Sverige, bland annat engelska, tyska, franska och spanska, på såväl grundskole- som gymnasie- och högskolenivå.

2 kapitel

Speciella bestämmelser

6 §

Den offentliga förvaltningens språk

1. Alla svenska medborgare skall ha rätt att använda svenska i alla offentliga angelägenheter av vilket slag det än vara månede.
2. Alla dokument med rättslig kraft måste vara tillgängliga på svenska.
3. Alla offentliga dokument, konferenser och andra sammankomster skall möjliggöra användning av svenska språket.
4. De som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen skall i sin skriftliga kommunikation med medborgarna använda en klar och begriplig svenska.
5. Svenska språket skall vara det enda obligatoriska språket för alla i Sverige.
6. Medborgare, som talar ett nationellt minoritetsspråk, har rätt att använda sitt språk vid kontakt med alla myndigheter i områden, där språket av hävd har talats. De har också rätt att bli bemötta på sitt eget språk.
7. Medborgare, som inte behärskar svenska, har rätt till tolkning vid kontakt med alla myndigheter.
8. Det åligger alla svenska myndigheter, in-

stitutioner, inrättningar och sammanslutningar, som finansieras med skattemedel, att värna och utveckla det svenska språket så att det fortfar att fungera som ett samhällsbärande språk i de sammanhang organisationen verkar.

9. Sveriges regering och riksdag skall tillförsäkra olika språkvårdande organ, Svenska Akademien, Språkrådet med flera, tillräckliga medel för att fullgöra sina uppdrag och åligganden.
10. I andra lagar, förordningar och föreskrifter finns ytterligare bestämmelser om hur det svenska språket skall användas. Det finns också bestämmelser om användningen av de nationella minoritetsspråken, teckenspråket och hemspråken.

7 §

Undervisningsspråk inom grund- och gymnasieskolan

1. Det övergripande målet för språkundervisningen i grund- och gymnasieskolan i Sverige är att alla medborgare förutom svenska skall behärska minst två moderna språk. Ett nationellt minoritetsspråk eller ett hemspråk kan ersätta ett av dessa moderna språk.
2. Ett nationellt minoritetsspråk kan användas som första undervisningsspråk i såväl grund- som gymnasieskola.
3. Undervisningstiden på annat språk än svenska inom offentlig finansierad grund- och gymnasieskola får ej överstiga en tredjedel av den totala undervisningstiden (med undantag för rena språkämnen). Skolor med undervisningstiden på ett annat språk (med undantag för rena språkämnen) skall med en språkplan visa hur ämnesvokabulären på svenska tillgodoses och upprätthålls, både som samhällsbärande språk och individuellt för eleverna på skolan. Dispens, som innebär parallellspråkighet och som motiveras av pedagogiska skäl, kan ges i områden med stor koncentration av ett visst hemspråk. Dispens kan också

- ges för språkundervisning av barn, vars föräldrar endast kommer att vistas en på förhand begränsad tid i Sverige. Friskolor, villkas undervisningstid i annat språk än svenska, överstiger den angivna tiden för kommunala skolor, skall inte erhålla något skattefinansierat stöd. Dispens kan likaledes ges för språkundervisning av barn, vars föräldrar endast kommer att vistas en på förhand begränsad tid i Sverige.
- Alla barn, som har en förälder som inte har svenska som modersmål har rätt att erhålla undervisning i sitt modersmål i såväl grund- och gymnasieskolan.
 - Nationella prov i svenska genomförs i årskurs 2, 5 och 9 i grundskolan för att noga kunna följa språkutvecklingen hos eleverna och för att tidigt kunna sätta in insatser för den enskildes språkutveckling.
 - I gymnasieskolan skall två betyg, nämligen i muntlig och skriftlig framställning och litteraturkunskap, sättas i svenska för att markera ämnets karaktär av bildningsämne och svenskan ställning som det gemensamma språket för landet.
 - Undervisning skall ske i både danska och norska i såväl grund- och gymnasieskolan i syfte att upprätthålla den mellannordiska språkförståelsen.
 - Kunskaper i två moderna språk (med det tillägg som anges i § 7.1), varvid det andra språket också skall behärskas väl, förutom svenska, skall premieras i samband med intagning till högskolan.
 - Undervisningen i svenska och andra språk inom grund- och gymnasieskolan regleras närmare i andra lagtexter och förordningar.
- Undervisningsspråket inom högskolan är normalt svenska. Studenter med svenska som modersmål har alltid rätt till undervisning på svenska.
 - Danska och norska är jämställda med svenska som undervisningsspråk.
 - Undervisning kan ske på engelska eller annat främmande språk, om en grupp studenter inte behärskar svenska, eller om det är motiverat av ämnets karaktär eller vetenskapliga nivå och inriktning. I språkämnen sker undervisningen på respektive språk.
 - En svensk student har alltid rätt att examineras på sitt eget språk. Utländsk student har rätt att examineras på engelska eller annat främmande språk.
 - Undervisande personal skall behärska svenska, engelska eller annat främmande språk. Den som inte behärskar svenska skall lära sig fullgod svenska senast inom två år efter anställningens början. Med fullgod svenska menas att vederbörande skall kunna kommunicera på förstälig svenska.
 - Vetenskapliga artiklar och avhandlingar kan skrivas på svenska, danska, norska, engelska, eller annat främmande språk, främst tyska, franska och spanska. Dispens kan medges för annat främmande språk som har en etablerad vetenskaplig vokabulär.
 - En avhandling som skrivs på svenska eller annat jämbördigt språk enligt ovan förutom engelska, skall förses med en fyllig sammanfattning på engelska, som motsvarar 10 – 15 procent av avhandlingens längd. En avhandling som skrivs på engelska eller annat främmande språk skall förses med en fyllig sammanfattning på svenska, som motsvarar 10 – 15 procent av avhandlingens längd.
 - Staten skall alltid genom ekonomiskt stöd garantera att det finns tillräckligt med kurslitteratur på svenska, dock minst hälften på grundkursnivå, för att vidmakthålla en vetenskaplig terminologi

8 §

Undervisningsspråk inom universitet och högskolor

- Högskolans interna arbetsspråk liksom kontaktspråk med svenska myndigheter är svenska.

- på svenska.
10. Universitet och högskolor har ett särskilt ansvar att upprätthålla svenska som ett vetenskapligt språk, i att förmedla relevanta vetenskapliga resultat till samhället på begriplig svenska och med en heltäckande terminologi.
 11. Det ankommer på Högskoleverket att följa språkutvecklingen inom högskolan genom att bland annat inhämta relevant statistik.
 12. Ytterligare bestämmelser anges i Högskoleförordningen.

9 §

Svenska språkets ställning inom Europeiska Unionen

1. Svenska är ett av EU:s officiella språk.
2. Den svenska regeringen och dess representanter i olika organ inom EU skall verka för ett mångspråkigt Europa och försvara svenska språkets ställning genom att sträva efter att använda svenska i alla viktiga sammanhang, i synnerhet inom ministerrådet, kommissionen och EU-parlamentet.
3. En svensk officiell representant skall alltid tala svenska i EU-sammanhang, d.v.s. på möten och sammanträden, utom i de fall då tolkning inte låter sig göras av praktiska skäl.
4. Den svenska regeringen skall säkerställa att alla viktiga EU-dokument skyndsamt översätts till svenska.
5. Sverige ansluter sig till EU:s övergripande målsättning att alla medborgare förutom sitt modersmål skall lära sig minst två främmande språk.

10 §

Svenska språkets ställning inom näringslivet

1. Patenthandling måste vara översatt till svenska för att vara giltig i Sverige.
2. Företag, som sluter någon form av avtal med svensk myndighet eller inrättning, som finansieras med skattemedel, måste

tillhandahålla all relevant information i sammanhanget på svenska.

3. Företag som i annan lag än denna åläggs att tillhandahålla allmänheten information i något avseende, måste publicera denna information i första hand på svenska.
4. Företag, som till sin huvuddel är svenskägda eller har sina huvudkontor i Sverige, måste publicera verksamhetsberättelser och årsredovisningar på svenska.
5. Alla arbetsrättsliga handlingar, såväl kollektivavtal som enskilda avtal, skall alltid upprättas i en fullständig och rättsligt giltig svensk version.
6. Om koncernspråket i ett företag är ett annat än svenska, har arbetstagarrepresentanter och arbetstagare rätt att begära översättning till svenska av alla dokument, som de enligt svensk lag äger rätt att ta del av. Om förhandlingar sker på annat språk än svenska, har de dessutom rätt till tolkning.
7. Företag, som till sin huvuddel är svenskägda eller har sina huvudkontor i Sverige, måste publicera sina platsannonser på svenska. Parallell översättning till främmande språk är tillåten under förutsättning att den svenska texten står främst.
8. Offentliga anbud eller tävlingsbidrag kan alltid läggas fram på svenska. Vilka främmande språk som är tillåtna i respektive sammanhang avgörs från fall till fall.

11 §

Konsumenträtt

1. Juridiska avtal, försäkrings- och resevillkor och säkerhetsföreskrifter måste alltid finnas på svenska.
2. Nya produkter måste alltid förses med en fullständig översättning av villkor och användningssätt, innan de kan introduceras på den svenska marknaden.
3. Innehållsdeklarationer, bruksanvisningar, installationsanvisningar och skötselråd avseende allt från livsmedel, kemiska produkter, kläder, dataspel, sportartiklar och

- så vidare måste alltid finnas på svenska.
4. Ytterligare bestämmelser i fråga om språkanvändning kan förekomma i konsumentköplagen, konsumenttjänstlagen och i föreskrifter från exempelvis läkemedelsverket.

12 § Massmedia

1. De företag, SVT och Sveriges Radio, vars verksamhet regleras av Sveriges riksdag och regering, liksom TV₄ och andra mediaföretag, som slutit avtal med den svenska staten, har ett särskilt ansvar för att värna om det svenska språket.
2. Programspråket i SVT, Sveriges Radio och TV₄ är normalt svenska, om inte sändning sker på de nationella minoritetsspråken eller hemspråken, eller i undervisningssyfte.
3. Minst en tredjedel av materialet i långfilms- och musikutbudet i SVT, Sveriges Radio och TV₄ skall vara på svenska. Högst en tredjedel av samma utbud får ske på ett och samma främmande språk, i syfte att främja språklig mångfald.
4. Mediekkanaler, vilkas verksamhet regleras av Sveriges riksdag eller regering eller som slutit avtal med svenska staten, måste redovisa sin sändningstid utifrån språk, för att det skall vara möjligt att fastställa huruvida balansen är rimlig mellan olika språkområden.
5. Filmer och tv-program som sänds i de svenska tv-kanalerna enligt ovan skall ha en överordnad svensk titel.
6. Inget reklamslag får sändas uteslutande på ett främmande språk utan översättning på textremsa.
7. Språkanvändningen i etermedia regleras ytterligare i bl.a. radio- och tv-lagen.

13 § Namngivning

1. Namn på platser och orter skall enbart ges på svenska utom i områden, där meänkieli eller samiska av hävd har talats,

varvid parallella namn kan användas.

2. Namn på institutioner, allmänna organisationer, byggnader, projekt och så vidare, som initierats eller bekostats av svensk myndighet skall ges på svenska. Parallell namngivning på främmande språk kan ske om det är befogat, men under förutsättning att det svenska namnet står först.

3 kapitel

14 § Sanktioner

1. En ny myndighet inrättas för att utöva tillsyn av denna lags efterlevnad och föra processer vid överträdelser av samma lag. Fram till dess fullgör Språkrådet dessa uppgifter.
2. De som kan ställas till svars för överträdelser av denna lag är myndigheter, institutioner, inrättningar och föreningar, som helt eller delvis finansieras med skattemedel, företag, som till sin huvuddel ägs av svenska medborgare, eller sådana som har sitt huvudkontor i Sverige liksom företag som har inträtt i någon form av ekonomisk förbindelse med svensk myndighet. Privatpersoner kan aldrig ställas till svars för överträdelse av denna lag.
3. Överträdelse av denna lag är förenad med vite, vars storlek är beroende av förseelsens art, om det inte av särskilda skäl anses obehövt.

Per-Owe Albinsson, Enskede

Olof Flemström, Sundbyberg

Peter Holmer, Tyresö

Olle Käll, Gävle

Anders Larsson, Lund

Per-Åke Lindblom, Spånga

Marianne Lindholm, Ronneby

Britt Liwing, Gävle

Arne Rubensson, Årsta

Cecilia Rydbeck, Genève, Schweiz

Medlemmar i nätverket Språkförsvaret

7/9 2006

Vanliga frågor

Dessa frågor och svar har sammanställts av en arbetsgrupp inom nätverket Språkförsvaret. Eftersom Språkförsvaret inte är någon monolitisk grupp, står svaren bara för arbetsgruppen och i de fall arbetsgruppen inte är enig markeras detta på lämpligt sätt.

Om du har nya frågor, eller inte är nöjd med våra svar, skriv till Språkförsvaret!

1. På vad sätt har ett språk ett egenvärde?
2. Går det att förhindra att engelskan kommer att bli ett allena rådande världspråk i framtiden?
3. Kan jag bli medlem i ert nätverk?
4. Är nätverket Språkförsvaret knutet till ett visst parti eller någon annan organisation?
5. Kan jag stödja er ekonomiskt?
6. Varför räcker det inte med att man kan engelska förutom svenska?
7. Vad menar ni med att i praktiken är det bara engelska som är obligatoriskt på universitets- och högskolenivå?
8. Varför måste det slås fast i lag att svenska är ett officiellt språk i Sverige?
9. Hur försvarar den svenska regeringen svenska språket i EU?
10. Är det inte nationalistiskt eller rasistiskt att försvara svenska språket?
11. Vad menar ni med mångspråkighet?
12. Hur ska undervisningen i främmande språk organiseras i grund- och gymnasieskolan?
13. Hur ser ni på engelskspråkiga klasser och skolor i Sverige, d.v.s. med undervisning på engelska?
14. Vad menar ni med att "egentligen borde bara svenska vara obligatoriskt språk i Sverige"?
15. Hur ser ni på invandrarspråken?
16. Påverkar invandrarspråken svenskan?
17. Hur ser ni på Folkpartiets språkkrav i samband med valet 2002?
18. Är den mellannordiska språkförståelsen viktig?
19. Vad är det för skillnad mellan ett språk och en dialekt?
20. Finns det "vackra" och "fula" språk?
21. Är engelska så unikt att det motiverar att man ger företeelser i Sverige engelska namn?
22. Har engelskan ett rikare ordförråd än andra språk, inklusive svenskan?
23. Är det sant att svenskarna är speciellt duktiga på engelska? Eller är det bara inbillning?
24. Hur ser ni på att det anordnas konferenser bara på engelska i Sverige?
25. Hur ser ni på att det anordnas så många högskole- och universitetskurser på engelska i Sverige?
26. Hur ser ni på inlåningen av utländska ord, särskilt engelska, i svenska språket?
27. Tror ni att svenskan kommer att finnas kvar om 200 år?
28. Om man har svenska som modersmål, kan man formulera sig lika bra på andra språk också?
29. Om jag vill försvara svenska språket, vem ska jag då försvara det emot?
30. Går det att göra något åt det flitiga bruket av engelska i reklamspråket, i film- och sångtitlar och i samband med namngivning?
31. Är engelska ert hatobjekt?
32. Kommer ni att bilda någon medlemsorganisation?

Fråga 1: På vad sätt har ett språk ett egenvärde?

Den språkliga mångfalden i världen har ett värde i sig. Språket skänker identitet åt individen och innebär en brygga bakåt till familjen, släkten, traditionen och historien. Ett gemensamt språk är också förutsättningen och redskapet för att fatta gemensamma beslut.

Svenskan och andra språk är unika i det som endast de kan uttrycka med sina ord, och detta har ingenting med det totala antalet ord i ett språk att göra. Ett språk utvecklas genom människors gemensamma erfarenhet. Språk är därför inte en samling objektiva etiketter utan ett sätt att se på livet och verkligheten. Språk är egentligen inte helt översättningsbara.

Fråga 2: Går det att förhindra att engelskan kommer att bli ett allena rådande världspråk i framtiden?

Engelskans segertåg i världen är på intet sätt oundvikligt. Engelskans ställning hänger intimt samman med USA:s ekonomiska styrka och politiska ställning i världspolitiken. CIA:s National Intelligence Council förutspår att Kina kommer att uppnå samma BNP som USA 2042, men många bedömare tror att det kommer att ske betydligt tidigare. Engelskan är fortfarande det största andraspråket i världen, störst på internet (25-30 procent), men redan idag är kinesiskan näst störst på internet med 15 procent och den andelen växer snabbt. Som modersmål är både kinesiskan och spanskan större än engelskan, liksom att arabiska, urdu, hindi och bengali också kommer att gå förbi engelskan av demografiska skäl. Framförallt Kina och Indien, också en framtida ekonomisk stormakt, kommer säkert att inse betydelsen av att "slå mynt av" sina egna huvudspråk i framtiden, på samma sätt som USA och Storbritannien gör idag.

Dessutom finns det centrifugala tendenser i alla språk, inklusive engelskan.

Det beror på ett ursprungligt gemensamt språk skiljs åt genom avstånd, isoleras eller kommer i kontakt med olika andra språk. Det räcker med att påminna om arabiskan; skriftspråket är detsamma i hela arabvärlden, men en marockan och en irakier, som bara talar sina respektive dialekter förstår knappt varandra. Det finns idag tydliga skillnader i amerikanskt, brittiskt, irländskt, australiensiskt, nyzealändskt och kanadensiskt talspråk liksom till viss del skriftspråket. Microsoft har insett detta och har olika rättstavningsprogram för olika varianter av engelska.

Alla imperiebyggare tror att deras makt har kommit för att stanna. Det var inte så länge sedan företrädare för olika imperier trodde att deras språk skulle fungera som paradigmen. Men sic transit gloria (så förgår världslig ära – latin, ett modersmål som inte längre talas). Engelskan är inget enhetligt språk. Ingenting reglerar det, dess fonetiska system är invecklat och skillnaden mellan tal och skrift är väldigt stor. Engelskan, vars utbredning vissa aktivt understödjer utan att det bekymrar dem om andra språk avskaffas, gräver kanske sin egen grav.

Fråga 3: Kan jag bli medlem i ert nätverk?

Om du vill bli medlem i Språkförsvaret, läs igenom "Vanliga frågor" och sätt in 200 kronor – 100 kr för studerande, arbetslösa och pensionärer – på PlusGiro 421118-1, Språkförsvaret. Du kan naturligtvis sätta in mer än 200 kr, om du vill. Medlemsavgiften gäller per kalenderår (1/1 – 31/12). Skriv samtidigt till [sprakforsvaret@sprakforsvaret.se](mailto:sprakforsvaret.se) och berätta vad insättningen avser och också gärna lite om dig själv. Om du inte har tillgång till e-post, skriv ett meddelande på inbetalningskortet eller till någon av kontaktpersonerna – se "Kontakt".

Du kan också stödja vår verksamhet genom att hjälpa till med att sprida nätverkets idéer i alla sammanhang, och bidra till att det utvecklas en gräsrotsrörelse till

försvar för svenskan gentemot engelskans expansion i Sverige. Svenskan ska vara ett framtidsspråk!

Fråga 4: Är nätverket Språkförsvaret knutet till ett visst parti eller någon annan organisation?

Språkförsvaret är en ideell organisation, som är partipolitiskt obunden. I princip kan alltifrån moderater till anarkister och kommunister, som delar vår uppfattning, att svenska språket måste försvaras gentemot engelskans framträngande, stödja vår verksamhet. De texter som vi publicerar på hemsidan, stammar också från samma breda politiska spektrum. Däremot publicerar vi inte rasistiska, chauvinistiska eller sexistiska texter.

Fråga 5: Kan jag stödja er ekonomiskt?

Ja, du kan sätta in pengar på PlusGiro 421118-1. Även om vi inte har så stora utgifter för närvarande, kostar hemsidan en hel del liksom att vi har en del andra löpande utgifter. Alla bidrag är välkomna.

Fråga 6: Varför räcker det inte med att man kan engelska förutom svenska?

Man ska inte överdriva engelskkunskaperna i världen, inte ens i Europa. I Europa är det fler (53 procent), som inte förstår engelska än de som förstår engelska (47 procent). Tyska förstås av 32 procent, franska 28 och spanska 15.

Om man reser till Latinamerika, så talas spanska i ett sammanhängande område från Kap Horn upp mot gränsen till USA. Man kan också använda spanska i vissa delar av USA, eftersom den spanskspråkiga minoriteten i USA är stor och växande. Det finns idag 40 miljoner spansktalande i USA (flera än i Spanien) och Spanska akademien har en filial i USA som i alla andra spansktalande länder. De håller kontakt med varandra om språkets utveckling och

akademins lexikon. Dessutom kan man göra sig förstådd på spanska i Brasilien, eftersom brasiliansk portugisiska ligger närmare spanskan än europeisk portugisiska. I stora delar av Västafrika kommer man långt med franska. I Centraleuropa har man fortfarande stor nytta av tyska. Ryska är fortfarande användbart i f.d. Sovjetunionen och i de östeuropeiska stater, som tidigare ingick i östblocket. I Asien kommer säkert kinesiskans betydelse att växa de kommande åren.

Ju flera språk man behärskar, desto lättare kan man ta sig fram runtom i världen. Att anstränga sig att försöka möta en annan människa på dennes/dennas modersmål är ett självklart sätt att visa intresse, och lyckas bättre med viktiga kontakter.

Fråga 7: Vad menar ni med att i praktiken är det bara engelska som är obligatoriskt på universitets- och högskolenivå?

Om doktorander och studenter måste skriva sina avhandlingar och uppsatser på engelska, inte får skriva dem på svenska, bara ger litteraturhänvisningar till engelskspråkig litteratur och inte ens behöver skriva sammanfattningar på svenska, ja, då är faktiskt engelska ett obligatoriskt språk på universitets- och högskolenivå, men inte svenska.

Svenskan är idag död inom vissa sektorer, fr.a. den naturvetenskapliga, på högskolan. Det betyder att mycket viktig samhällsverksamhet aldrig formuleras på svenska. Detta är vad som kallas en domänförlust. Eller för att citera professor Kiselman m.fl. i DN den 17/6 2005:

”Det har gått så långt att studenter och lärare ibland inte känner till svenska termer ens för grundläggande begrepp. De kan också sakna kunskaper om svenskans allmänvetenskapliga ordförråd och om konstruktions-, meningsbyggnads- och stilmönster för vetenskaplig svenska. Detta leder till att inte ens populärvetenskapliga diskussioner kan föras på svenska.”

Situationen idag skiljer sig radikalt från 60-talet. Redan då var i för sig merparten av den icke-svenska kurslitteraturen också på engelska, men det fanns inget engelskt språkbud. Studenterna kunde två främmande språk förutom engelska; satellit-tv och internet hade inte uppfunnits ännu; den utländska kulturimporten dominerades inte helt av det engelska språket; och framförallt var inte internationaliseringen liktydig med anglicisering.

Engelskans monopolställning har gjort att viktiga verk som ges ut i Sverige eller av svenskar på annat främmande språk än engelska är helt okända i Sverige. Detta är en kulturell och t. o. m. ekonomisk förlust. Två exempel: vissa verk av den framstående tyske filosofen Ernst Cassirer, som var gästprofessor i Sverige på 40-talet liksom Ingemar Dürings avhandling om Aristoteles (som finns i spansk översättning), men svenskar känner inte till den.

Översättningar till svenska av viktiga verk som inte är utgivna på engelska som modersmål ska främjas. Även översättningar från engelska till svenska ska främjas.

Fråga 8: Varför måste det slås fast i lag att svenska är ett officiellt språk i Sverige?

Den 7/12 2005 antog riksdagen med mycket knapp majoritet, 147 – 145, propositionen ”Bästa språket”. Det var i för sig positivt att regering och riksdag för första gången tog ett samlat grepp om Sveriges språkpolitik. Det betyder att de under alla förhållanden kan ställas till svars för alla eventuella utfästelser. Det var också positivt att det inrättades en ny samlad språkmyndighet i Sverige. Det var också ett steg i rätt riktning att propositionen slog fast att svenska skulle vara huvudspråk i Sverige, men detta räcker inte.

Propositionen led dock av vissa avgörande brister. Den slog inte fast att svenska skulle vara officiellt språk i Sverige. Fortfarande råder den absurda situationen att det finns fem officiella minoritetsspråk i Sverige, men

inget officiellt majoritetsspråk. Svenska är officiellt språk i Finland och inom EU, men inte på hemmaplan.

Under våren – sommaren 2006 fördes det förhandlingar mellan regeringen och de övriga riksdagspartierna om en eventuell språklag, som skulle lagfästa svenska som officiellt språk, men dessa förhandlingar ledde ingenstans. De borgerliga partierna gick till val på att svenska språket skulle få officiell status i Sverige. I början av 2007 utsåg den nya regeringen en utredare med uppgift att utarbeta ett lagförslag. Betänkandet ska vara klart till årsskiftet 2006-2007, och siktet är inställt på att en lag ska kunna träda i kraft den 1 januari 2009.

Det är ett viktigt steg att slå fast att svenska också är officiellt språk i Sverige. Men hur ska en svensk språklag se ut? Vi anser att en svensk språklag skall ange den enskildes rättigheter och myndigheters/organisationers/företags skyldigheter, samt även innehålla bestämmelser om sanktioner. Den skall:

- vara kortfattad och överskådlig;
- utgöra den rättsliga basen för att svenska, och inte engelska, också i framtiden fungerar som det gemensamma, offentliga språket i Sverige;
- fungera som en ramlag, som hänvisar till olika förordningar och föreskrifter, om dessa redan innehåller bestämmelser om språkanvändning;
- samtidigt vara överordnad alla andra förordningar och föreskrifter, som i något avseende behandlar svenska språkets ställning.

Det finns flera språklagar i bruk i Europa, vilka uppfyller sådana slags krav, exempelvis den finländska, katalanska, lettiska och polska språklagen. Ingen av dessa lagar är heller längre än tjugo sidor – den kortaste är på sex sidor.

Medlemmar av nätverket Språkförsvaret har utarbetat ett utkast till språklag för Sverige. Detta utkast skall i första hand ses som ett diskussionsinlägg. Vi är fullt medvetna

om att det innehåller luckor, eftersom vi inte har fullständig överblick över alla domäner, där svenska språket används, eller över alla lagar, förordningar och föreskrifter, som innehåller bestämmelser om användningen av det svenska språket. Genom detta utkast vill vi alltså konkret åskådliggöra en svensk språklag, som på sikt skyddar det svenska språket från engelskans ökande användning inom hela samhällssektorer. Språklagens syfte är således inte att motverka den inlåning av ord som alltid förekommer i ett levande språk, inte heller att försvaga de officiella, redan beslutade, minoritetsspråkens eller hemspråkens ställning i landet.

Vi uppskattar alla kommentarer, såväl kritiska som positiva, och hoppas att detta utkast skall leda till en konstruktiv och framtidsytande diskussion! Sprid gärna utkastet vidare!

Fråga 9: Hur försvarar den svenska regeringen svenska språket i EU?

I EU-sammanhang (främst i ministerrådet, men även i kommissionen) har tolkning och översättning till och från svenska minskat med cirka 90 procent under tiden 1 maj 2004 och 1 maj 2005. Det finns inget annat land inom EU som har sålt ut sitt språk på samma sätt som Sverige har gjort. Detta har skett trots Sverige har lagt ner både mycket pengar och energi på att utbilda konferenstolkar, till och med långt efter det att man visste att det inte skulle finnas någon marknad för dessa tolkar.

Detta är naturligtvis en medveten politik från regeringens och utrikesdepartementets sida. När statsminister Göran Persson i oktober 2004 mötte Chirac i Elyséepalatset, hade Persson tänkt tala engelska. Chirac satte emellertid p för detta genom att dekretera att samtalen skulle föras på franska respektive svenska. Chirac tvingade alltså Persson att tala svenska! En svensk regeringschef borde av egen fri vilja sätta det svenska språket främst, använda tolk, då

samtalspartnern inte förstår svenska, och föregå med gott exempel.

Det finns ett europeiskt patentverk, där patentansökningar behandlas på engelska, tyska och franska. För att ett patent ska träda i kraft, gäller kravet att patenttexten måste översättas till ett av landets officiella språk. För några år sedan förhandlade Sverige och Danmark bort detta villkor, medan till exempel Finland vägrade.

Självklart skall patenttexter översättas till svenska.

Fråga 10: Är det inte nationalistiskt eller rasistiskt att försvara svenska språket?

Nej, absolut inte. Rasistiskt blir något först då det nedvärderar något annat. Vi försvarar svenskan gentemot engelskan, ingenting annat. Invandrarspråken utgör inget långsiktigt hot mot svenskans överlevnad, eftersom de saknar status (utom lokalt och temporärt inom vissa delar av ungdomsgenerationen) och på grund av att det stora flertalet invandrare kommer att assimileras, d.v.s. förlora sitt språk, vilket normalt sker i tredje generationen.

Att ha ett gemensamt språk (vid sidan av minoritetsspråken) är ett av de viktigaste instrumenten för att avskaffa all kulturell och etnisk diskriminering och för att uppnå en nationell gemenskap. Svenska språket borde firas den 6 juni och därmed utgöra grunden till en sund nationalism, som förenar alla.

Får walesarna försvara sitt språk gentemot engelskan? Är det rasistiskt av den irländska regeringen att understödja iriskan (alltså inte irländsk engelska), som dessutom har blivit officiellt språk inom EU? Får bretagnarna försvara bretonskan gentemot franskan, baskerna baskiskan mot spanskan och franskan, katalanerna katalanska mot spanskan, sorberna sorbiskan mot tyskan, kasjuberna kasjubiskan mot polskan, fransmännen franskan mot engelskan, tyskarna tyskan mot engelskan och så vidare? Var går gränsen någonstans?

Det finns två slags nationalism, en sund och en osund, en inkluderande och en exkluderande. Sund – och ibland helt nödvändig – nationalism:

- När man försvarar sitt land mot en angripare eller ockupant, som exempelvis under andra världskriget, då en rad stater och folk tvingades försvara sig mot Nazityskland och sedan bekämpa den nazistiska ockupationen.
- När man försvarar en förtryckt kultur eller ett förtryckt språk. Till exempel har samernas och tornedalsfinnarnas motstånd mot den officiella försvenskningsspolitiken under större delen av 1900-talet varit förtjänt av all stöd. Idag måste vi bekämpa fenomenet att en del av det svenska etablissemanget frivilligt underkastar sig anglo-saxisk kultur och engelskan som språk.
- När man håller på sina egna traditioner och seder, inte för att de råkar vara bättre än andras, utan för att de råkar vara ens egna. Det är egentligen inget speciellt med jul, midsommar, kräftskivor, surströmming etc. och det går inte att värdesätta detta gentemot andra seder i andra länder. Däremot finns det andra saker, som det finns anledning att vara stolt över, t.ex. att minst hälften av den svenska bondeklassen alltid varit fri. Detta innebär att de demokratiska traditionerna och consensus-tänkandet har starka folkliga rötter i Sverige. Det var också längesedan arrangerade äktenskap var praxis bland gemene man i Sverige och både män och kvinnor har länge kunnat testa partners före äktenskapet utan att det hände kvinnan något allvarligt.
- När man håller på sitt landslag, gläds åt idrottsstjärnornas framgångar o.s.v., utan att dra alltför stora växlar på det eller racka ner på motståndarna. Detta är en harmlös nationalism, som i och för sig inte är nödvändig.

När vi försvarar svenskan, försvarar vi också andra språks fortbestånd, därför att vi vet att detta berikar världen. En utveckling mot ett enda internationellt språk utarmar både tänkande och historiesyn – världen blir motsatsen till mångkulturell.

Fråga 11: Vad menar ni med mångspråkighet?

EU har som mål att alla medborgare ska kunna sitt modersmål och ytterligare två språk. Det räcker inte med att kunna svenska och engelska – man måste kunna minst ett stort språk till. Se för övrigt svaret på frågan ”Varför räcker det inte med att man kan engelska förutom svenska?” Med ett ”stort språk” menar vi naturligtvis inte bara de språk, som emanerar från Europa, utan även till exempel kinesiska, arabiska, hindi m.fl. Ju fler språk man kan, desto lättare är det att lära sig ytterligare ett språk. Det är dessutom en fördel för andra generationens invandrare att lära sig föräldrarnas språk ordentligt, eftersom de så att säga har fått det på köpet.

Fråga 12: Hur ska undervisningen i främmande språk organiseras i grund- och gymnasieskolan?

Detta är en komplicerad fråga. I grund och botten hänger problemen på den svenska högskolan ihop med hur språkundervisningen organiseras på grundskole- och gymnasienivå. Se för övrigt svaret på ”Vad menar ni med att i praktiken är det bara engelska som är obligatoriskt på universitets- och högskolenivå?”

Efter andra världskriget var tre språk, förutom svenska, obligatoriska i den svenska folk- och realskolan och gymnasiet, nämligen i tur och ordning engelska (som lästes fr.o.m. folkskolan och sedan hela vägen), tyska och franska (som lästes i realskolan och i gymnasiet). De som gick på latinlinjen på gymnasiet läste dessutom latin på den halvklassiska varianten och också grekiska på den helklassiska. Detta system

hade stora fördelar, eftersom det innebar studenterna kunde tre främmande språk mer eller mindre.

Riksdagens skolreform 1994 har minskat djupet i kunskaperna i andra språk än engelska. Fördjupade språkkunskaper i franska och tyska kan snart vara borta bland ungdomar i Sverige.

I grundskolan premieras inte språkval inför gymnasievalet. Den som läser samma främmande språk under alla tre åren konkurrerar med ett ökande antal elever i svensk/engelska, som inte får betyg i detta ämne.

Hälften av alla elever väljer program på gymnasiet där endast engelska finns. Idag har endast 2 av 17 program språk utöver engelska. På dessa båda studieförberedande program, där svenska och engelska är obligatoriska kärnämnen liksom på övriga program, har antalet språk som man därutöver kan välja mellan, visserligen ökat jämfört med efterkrigstiden. Idag kan eleverna också läsa spanska, ryska och italienska m.fl. språk. Många elever, även duktiga, väljer dock bort ett språk som de läst på högstadiet till förmån för ett nybörjarspråk, eftersom det anses lättare. På gymnasiet premieras alltså inte fördjupning i andra språk än svenska och engelska. Detta får alltså direkta konsekvenser på högskolan, eftersom utbildningsanordnarna endast kan vara säkra på att studenterna behärskar svenska och engelska. Den som kan dålig engelska, även om han kan läsa böcker i andra språk i olika ämnen, anses därmed för dum i det ämne han ska tentera.

Det finns flera tänkbara sätt att komma åt detta problem, vilket diskuteras inom Språkförsvaret. En återgång till efterkrigsmodellen med tre gemensamma, obligatoriska, främmande språk är förmodligen dock orealistisk.

Ett sätt vore att vikta betygen i andra främmande språk än engelska, så att de ger extra poäng i samband med ansökan till högskolan. En andra modell vore att elev-

erna läser tre obligatoriska, främmande språk, men att eleverna/föräldrarna väljer vilka språk som ska vara obligatoriska. Det första främmande språket ska läsas fr.o.m. tredje klass i grundskolan t.o.m. årskurs 3 i gymnasiet; det andra språket fr.o.m. årskurs 7 t.o.m. årskurs 3 i gymnasiet och ett nybörjarspråk fr.o.m. årskurs 1 i gymnasiet. En tredje modell vore att bestämma att språkstudierna i grundskolan och gymnasiet skulle omfatta två obligatoriska främmande språk (den som vill studera tre eller fyra i stället för andra ämnen gör det frivilligt). Engelskan skall inte vara obligatoriskt i förhållande till andra språk. Naturligtvis kommer de flesta att läsa engelska i första hand, men några kommer att läsa tyska, franska, spanska eller något annat stort språk. Är man rädd för att det blir för många udda språk, kan man bestämma att några språk (engelska, tyska, franska, spanska) ska vara valbara som andraspråk, samt att ytterligare några (italienska, portugisiska, kanske arabiska eller ryska) ska kunna vara det andra obligatoriska främmande språket. Här bör man också överväga, om inte ett annat nordiskt språk ska vara obligatoriskt (kanske som tredje språk). Vissa kunskaper i de övriga nordiska språken borde vara på sin plats. Ett försvar av den nordiska språkfamiljen är i sig ett försvar av det svenska språkets existens. En fjärde modell vore den som tillämpas i Holland för att främja kunskaper i flera språk, nämligen att eleverna får välja om de vill pröva i muntliga eller skriftliga kunskaper i främmande språk, så att varje språk inte blir så betungande.

Fråga 13: Hur ser ni på engelskspråkiga klasser och skolor i Sverige, d.v.s. med undervisning på engelska?

Skolor med engelska som undervisningsidé etableras alltmer utan statens synpunkter på språkvalet. Skolor på främmande språk finns i många länder (engelska skolor, franska skolor etc.), men det nya är idén att

engelskan skall ersätta svenskan som undervisningsspråk i ett läge då svenskan pressas tillbaka av just engelskan inom den högre utbildningen. Dessa klasser och skolor följer alltså svensk läroplan med svenska lärare, men med undervisning på engelska. Denna undervisningsform omfattar idag ca 3,5 procent av alla gymnasister, vilket motsvarar den andel av en årskull som tog studenten 1940. Eleverna kommer huvudsakligen från svensk medelklass. Inslaget av invandrarelever är litet. Många gånger är inte valet av engelska helt frivilligt, utan man tvingas avstå tid för modersmålet på grund av tankar på en framtida, osäker karriär, eller helt enkelt p.g.a. att kommuner måste fylla engelskspråkiga klasser för att de ens skall vara ekonomiskt motiverade.

Olle Josephsson, Svenska språknämndens ordförande, skriver: "Men alla seriösa utvärderingar visar att studieresultaten blir något sämre än för jämförbara elever som läser på svenska. Det gäller framför allt intellektuellt krävande eller kulturellt beroende ämnen som samhällskunskap och fysik...Mer överraskande kan det vara att det blir allra svårast i matematik. Men ju mer abstrakt man ska tänka, desto mer modersmål behöver man." ("Ju", sid. 140)

De engelskspråkiga klasserna blir visserligen något bättre i engelska än de svensk-språkiga klasserna. Men Olle Josephsson konkluderar: "Men för det verkliga toppskiktet spelar det ingen roll om de går i engelskspråkig klass eller ej. Avgörandet är bruket av engelska utanför skoldagen: bokläsning, data- och tv-spel, mycket användning av Internet och längre utlandsvistelser i engelskspråkiga länder." (A.a, sid. 140)

Risken för svenskan är alltså större än vinsten för engelskan för elever långt ner i grundskolan. Svenska skattemedel används alltså för att undergräva svenskan för yngre generationer. Språkbyten börjar alltid med de yngre i samhället.

Fråga 14: Vad menar ni med att "egentligen borde bara svenska vara obligatoriskt språk i Sverige"?

Svenska är det språk, som förenar alla i Sverige, den minsta gemensamma nämnaren, det gemensamma huvudspråket. Det ska alltså vara obligatoriskt. Även om det blev frivilligt för föräldrarna att välja vilket språk (se svar på föregående fråga) som deras barn ska läsa som första främmande språk i grundskolan, så kommer säkert det överväldigande flertalet att ändå välja engelska. Samma sak med de s.k. modersmålen (de som tidigare med en bättre term kallades "hemspråk", eftersom svenska också är ett modersmål): de föräldrar, som önskar att deras barn verkligen ska behärska deras modersmål, kommer att uppmuntra sina barn att studera dessa.

Att svenskan ska vara det enda obligatoriska språket i Sverige betyder inte att något annat språk skulle vara förbjudet eller sakna stöd. Tvärtom är både de nationella minoritetsspråken och invandarspråken skyddade i lag. Verklig frihet innebär inte bara rätt till ett språk utan också rätt att välja bort ett språk (med undantag för det gemensamma språket).

Fråga 15: Hur ser ni på invandarspråken?

När man analyserar invandarspråken (alla språk, som talas av människor, som är födda utanför Sverige, men som sedan invandrat till Sverige), måste man utgå från de historiska erfarenheterna från typiska immigrationsländer, fr.a. USA, Kanada, Argentina, Australien och Chile.

Då kan man faktiskt dra följande slutsats. Invandrare, som kommer till ett land med ett etablerat huvudspråk, kommer att assimileras senast i tredje generationen, försvåvitt de inte tillämpar endogami eller bosätter sig i koncentrationer. Den största invandrargruppen i USA, om man ser till perioden 1620 – 1939, var inte engelsmän – utan tyskar. Men engelsmännen kom före tyskarna och hann etablera sig; dess-

utom talade en stor del av de skotska och irländska invandrarna också engelska. Den största invandrargruppen i Argentina är italienarna, men när dessa anlände till Argentina på 1800-talet, var den spanska kolonin redan etablerad.

Vid blandäktenskap kommer landets huvudspråk alltid att slå igenom. Om en svensk gifter sig med t.ex. en persiska, kommer barnen i första hand att tala svenska; det är också troligt att om en turk gifter sig med en argentinska i Sverige, så kommer barnen i första hand att tala svenska, eftersom det är omgivningens huvudspråk, det språk barnen måste lära sig i skolan och det gemensamma språket mellan föräldrarna. Är föräldrarna framsynta, pratar de också spanska och turkiska med barnen.

De flesta invandrare i Sverige bosätter sig inte i första hand tillsammans med sina landsmän i koncentrationer; de flesta invandrargrupper tillämpar heller inte endogami. Den förhärskande ideologin i modernerna industrisamhällen är att man väljer partner på individbasis, inte på grund av att partnern tillhör en viss etnisk eller religiös grupp. Det finns dock tendenser till vissa etniska enklaver i Sverige, à la Chinatown, som exempelvis Ronna-Hovsjö (syrianer) i Södertälje och Rosengård (araber) i Malmö.

Men på det hela taget kommer de som invandrat till Sverige att assimileras i tredje generationen, i vissa fall senare, och därmed kommer ursprungsspråken att försvinna. Om någon skulle få för sig att vilja bromsa denna utveckling, måste man i så fall uppmana finnar att gifta sig med finnar, greker med greker, bosnier med bosnier etc., men detta är naturligtvis en omvänd rasism.

Naturligtvis ska elever, som har andra hemspråk än svenska, ha rätt att studera dessa, men detta ska vara frivilligt och ingen skyldighet, inget som myndigheterna genomdriver. Dessa språkkunskaper omvandlas därigenom till en kollektiv rikedom och resurs för Sverige som land.

På senare tid har det återigen på vissa håll blivit högsta pedagogiska mode att använda ett invandarspråk som första undervisningsspråk i grundskolan, eller jämsides med svenskan, i vissa invandrantäta förorter, till exempel arabiska i Rosengård i Malmö. Detta är en mycket diskutabel utveckling, som mycket väl kan förstärka segregeringen och minska intresset för att lära sig svenska. En etnolog, Aje Carlbom, som undersökt förhållandena i Rosengård, skriver så här:

”I Malmö har det sedan 1980-talet etablerats en arabisk offentlighet som innebär att människor kan upprätta kontinuitet mellan livet i hemlandet och det nya landet. För att överleva i vardagen finns idag ingen tvingande anledning att till exempel lära sig svenska eller att etablera kontakter i det svenska samhället...Arabiska kan användas i både det privata och det offentliga. Det är enkelt att få tag i arabiska böcker och tidskrifter. Flertalet hushåll är också utrustade med parabolantennor som gör det möjligt att titta på någon av de ungefär tjugo arabiska tevekanaler som utsänds från andra delar av världen.” (Tidskriften ”röda rummet”, 2/2005, sid. 22)

Svenska språket borde i stället fungera som kitt mellan alla svenska medborgare.

Fråga 16: Påverkar invandarspråken svenskan?

Ett språk påverkas av alla dem som talar det. Amerikansk engelska är inte detsamma som brittisk engelska. I och med svenskan är ett etablerat skriftspråk, som i sin tur bygger på långvarig användning, allmän läs- och skrivkunnet och språkvård alltsedan 1800-talet, förändras språket relativt långsamt. Men man behöver bara öppna en bok från början av 1900-talet för att se hur språket förändras.

Men hittills har invandarspråken i mycket liten utsträckning påverkat svenskan – ett dominerande språk påverkas inte av ett dominerat språk. Svenska språknämndens Nyordsboken (2000) upptar sju icke-

engelska lånord, som inte betecknar maträtter eller företeelser från andra kulturer: about, haute, route, kebabspråk, nada, paparazzo, tifo och über. Men Nyordsboken tar inte upp all förorstlang, som mycket väl kan komma in i standardsvenskan som en gång i tiden ”kille” och ”tjej” från romani.

Det finns vissa egenheter hos ”Rinkebysvenskan”, som t.ex. rak ordföljd, där standardsvenskan har omvänd, och ett antal andra grammatiska konstruktioner, som mycket väl kan sprida sig utanför de invandrarstäta storstadsförorterna, men detta är inte belagt ännu.

Den stora invandringen efter andra världskriget kommer förmodligen att påverka svenskan i framtiden. Exakt hur är svårare att säga. Men det är vårt gemensamma språk som påverkas och förändras. Det finns både en kontinuitet och en förändring inbakade. Detta är inget att beklaga.

Fråga 17: Hur ser ni på Folkpartiets språkrav i samband med valet 2002?

Sverige upprätthöll ett språkrav fram till början av 1980-talet. Enligt den tidigare gällande Medborgarskapslagen var huvudregeln den att sökanden skulle styrka sina kunskaper i svenska språket, vilket skulle ske genom ett intyg som utfärdats av ”lärare, präst eller annan kompetent person”. Dessa dokument höll en ojämn kvalitet och därför avskaffades kravet. Naturligtvis fanns det undantag från huvudregeln, vilket även finns i 17 andra länder som 1997 års medborgarskapskommitté undersökte.

Det är i och för sig inget fel på att ställa ett språkrav i samband med en medborgarsökan. Frågan är bara hur detta språkrav ska utformas och vilken praktisk betydelse det egentligen kommer att ha. Men det intressanta var att Lars Leijonborg språkrav ingick i ett ”integrationspaket”. Han ställde ett krav på underklassen, som de flesta nyanlända invandrare tillhör, som han inte ställde på den engelsktalande eli-

ten. Än värre: han ville kräva kunskap i svenska, men inte medge rätten att fullt ut utöva den. Men krav och rätt måste gå hand i hand. Han krävde inte samtidigt att invandrarna skulle ha rätt till att utbilda sig på högskolenivå på svenska eller skriva forskningsrapporter, avhandlingar o.s.v. på svenska. Han krävde exempelvis inte att alla bruksanvisningar skulle vara på svenska. Han krävde heller inte att de svenska regeringstjänstemännen skulle använda svenska i alla viktiga EU-sammanhang.

Varför ställde Leijonborg dessa krav på invandrare, men inte på företagsledare, departementstjänstemän och akademisk elit? Ville Leijonborg bara säkerställa att invandrarna förstår vad chefen säger eller att hemhjälpn förstår städinstruktionerna?

Leijonborg ville förmodligen fiska röster hos folk, som inte är några öppna rasister, men som tycker att man måste säga ifrån till, eller ”ställa krav på”, invandrarna. Det måste rimligen vara ytterst få invandrare, som inte önskar lära sig svenska. Det ligger i invandrararnas eget intresse att lära sig svenska.

Fråga 18: Är den mellannordiska språkförståelsen viktig?

Absolut. Faktum är att svenskar, norrmän och danskar kan förstå varandra utan att de ens behöver studera varandras språk. Många gånger fungerar svenskan också som en brygga i Finland, eftersom landet har två officiella språk. Därför är det sorgligt att många svenskar idag i framför allt Danmark och Finland hellre tar till engelska med en samtalspartner som skulle ha kunnat berätta mycket mer på sitt modersmål.

Man brukar säga att 50 procent av orden är identiska, att 25 procent är nästan lika och bara 25 procent skiljer sig åt. En del av de senare kan dock återfinnas i olika dialekter, speciellt gränsdialekter. Språkfrändskapen går tillbaka till att vi talade ett gemensamt språk fram till mitten av 1000-talet, men att det sedan början utvecklas olika

maktcentra i Norden, på Själland, i Mälardalen och i Trøndelag/Östfold. Först på 1500-talet kan man tala om tre nationella språk, trots att norskan då ännu inte fungerade som ett skriftspråk. Svenska, norska och danska är alltså politiska skapelser. De är dialekter, som har ”en armé och en flotta”. Det finns vissa dialekter i Sverige, som till exempel älvdalska, som är betydligt svårare för en svensk att förstå än riksdanska och riksnorska.

Runt 19 miljoner talar svenska, norska och danska. Det är en stor fördel att i det närmaste obehindrat kunna ta del av den litterära och vetenskapliga produktionen från ett så stort språkområde. Finns inte en bok översatt till svenska, kanske den finns översatt till danska eller norska. Du läser den säkert snabbare än på engelska.

På senare tid har den ömsesidiga nordiska språkförståelsen försämrats, särskilt bland ungdomar i Danmark och Sverige – se ”Undersökning av språkförståelse i Norden”. Den svenska skolan har ett stort ansvar i att öka förståelsen för norska och danska bland de unga.

Fråga 19: Vad är det för skillnad mellan ett språk och en dialekt?

Det finns, oss veterligt, ingen exakt vetenskaplig distinktion, som alla är överens om. Språkforskarna brukar räkna med 5000 – 6000 språk – redan där finns det en spännvidd. Vissa menar lite skämtsamt att språk är dialekter ”med armé och flotta”, d.v.s. språk är politiska och har en statsapparat bakom sig. Detta gäller svenska, norska och danska i Norden; det gäller idag också serbiska, kroatiska, slovenska och bosniska i f.d. Jugoslavien. Denna definition skulle emellertid kraftigt begränsa antalet språk i världen.

Ett annat kriterium som föreslagits är ”ömsesidig förståelighet”. Om två språkformer sinsemellan är oförståeliga, är det fråga om två olika språk. Detta kriterium skulle täcka de flesta av de ovan nämnda 5000 – 6000 språken. Inte heller denna

definition är problemfri, eftersom de nyss nämnda skandinaviska språken sinsemellan är förståeliga liksom de sydslaviska språken. De skulle därmed inte vara egna språk utan enbart dialekter av samma språk. Älvdalska, som är oförståeligt för en riksvensk, norrman eller dansk, skulle däremot vara ett eget språk.

Språk är språk beroende på deras roll i de samhällen där de används. Om tillräckligt många uppfattar det som ett språk, och inte som en variant av ett annat språk, kan man fastslå att det är ett språk. Vissa skåningar menar till exempel att skånska är ett eget språk, medan rikssvenskar menar att det är en sydsvensk dialekt och riksdanskar att det är en östdansk dialekt. Frågan kan bara avgöras genom att dessa skåningar vinner acceptans för sitt synsätt, inte bara i Skåne utan även i resten av Sverige och i Danmark. Det är inte en helt lätt uppgift.

Fråga 20: Finns det ”vackra” och ”fula” språk?

”Skönheten sitter i lyssnarens öra”, för att travestera ett känt yttrande. De som tycker att ett språk är fult, gör det oftast på grund av att de är ovana vid det andra språkets ljudsystem, intonation eller syntax. Många uppsvenskar tycker att danska är fult, men det beror förmodligen på att de är ovana vid vissa danska uttalsegenheter, exempelvis ”stöten” (kraftig betoning på första stavelsen), förmjukningen av p, k och t till b, g och d, tendensen att uttala a som ä o.s.v. Bekantar man sig med danskan, inser man snart att det är minst lika vackert som svenskan.

Orsaken till att Finland aldrig vunnit Eurovisionsschlagnern är inte att språket skulle vara fult, utan på grund av att majoriteten av de övriga deltagande länderna talar indoeuropeiska språk.

Vi tror alltså inte på Olof von Dahlins påstående att svenska språket är vackrast i hela världen.

Fråga 21: Är engelska så unikt att det motiverar att man ger företeelser i Sverige engelska namn?

Frågan har egentligen besvarats i det föregående, men det är uppenbart att alla i Sverige inte delar vår uppfattning. Varför skulle man annars tala om "Akalla Future City", döpa byggnader till "Kista Science Tower", basketbollag till "Solna Vikings", ishockeylag till "Västra Frölunda Red Indians, frisörinrättningar till "hair & face", solarier till "Solarium Sunshine" o.s.v.?

När iriskan trängdes undan som förstaspråk på Irland på 1800-talet, var det inte bara ett resultat av den engelska kolonialmaktens förtryck, potatispesten och massutvandringen från den irländska landsbygden till städerna och Amerika, utan också en följd av att iriskan fick en "bonnstämpel" på sig. Därför måste man också vara uppmärksam på den statusförskjutning vad gäller svenskan, som idag sker. Och då är faktiskt detaljer, som namngivning betydelsefulla.

Många fransmän tycker att deras språk är vackrast i världen, liksom många andra länders språkbrukare. Andra tycker t.ex. att svenskan låter vackert tack vare sin rikedom av rena vokaler som inte alla språk har eller sin satsmelodi. Åter andra tycker att engelskan är mycket bra att skriva sångtexter på, med sina många korta, lätttrimmade ord. Som nämndes är denna typ av utsagor oerhört subjektiva, eller som vi inledde förra frågan: "Skönheten sitter i lyssnarens öra".

Vi svenskspråkiga är inte vana att uttrycka oss uppskattande om vårt eget språk, fastän detta helt klart är en mycket viktig faktor för viljan att förvara sitt språk.

Fråga 22: Har engelskan ett rikare ordförråd än andra språk, inklusive svenskan?

Det påstås ofta att det engelska ordförrådet är större än det svenska, men en engelsman använder inte fler ord än en svensk. Det har

gjorts undersökningar av antalet olika ord i engelska respektive svenska dagstidningar och dessa visar att antalet ord är ungefär detsamma. Det har också gjorts en undersökning av antalet ord i Strindbergs respektive Shakespeares verk, vilken visade att Strindberg använde 119288 ord och Shakespeare 29006. (Fakta: Svenska språknämnden)

Det är egentligen omöjligt att uttala sig om antalet ord i ett språk. Ord är inte heller språkens minsta betydelsebärande enheter. Ett ord är redan en sammansättning av ett eller flera morfem (stammar/rötter, prefix och suffix). Det går att bilda hur många ord som helst, och svenskan har en fantastisk förmåga – som engelskan saknar – att skapa nya uttryck utan att använda sig av prepositioner, genom sam- och sarskrivning.

Det som gör språket rikt är inte antalet ord, som aldrig kan räknas, utan möjligheterna att bilda nya ord, som kan uttrycka nya aspekter. Svenskan är härvidlag ett fantastiskt kreativt språk med sin möjlighet till långa sammansättningar, som inte t.ex. engelskan har. Men det förutsätter att man fortsätter att befrämja dess användning och kanske uppkomsten av många nya, litterära genier.

Fråga 23: Är det sant att svenskarna är speciellt duktiga på engelska? Eller är det bara inbillning?

Många svenskar vill gärna tro att de är speciellt duktiga på engelska, som om det vore en unik egenskap för svenskspråkiga. Flera UD-tjänstemän och EU-parlamentariker tycks förkroppsliga denna inställning. Enligt en EU-sammanställning talar cirka tre av fyra människor i Nederländerna, Danmark (77 %) och Sverige (75 %) vid sidan av sitt modersmål engelska tillräckligt bra för att kunna delta i ett samtal. Denna undersökning bygger alltså på de intervjuades egen uppfattning.

När detta skrives, känner vi inte till någon oberoende undersökning, som har

mätt kunskaperna i engelska i de olika EU-länderna.

Fråga 24: Hur ser ni på att det anordnas konferenser bara på engelska i Sverige?

Så fort det finns en engelsktalande deltagare, som inte behärskar svenska på en konferens i Sverige, går man gärna över till att tala engelska. En deltagare, som varken behärskar svenska eller engelska, kan inte påräkna samma generositet. Det vore bättre om man anordnade simultantolkning till engelska och andra språk för dem som inte behärskar svenska. Mest innehåll på djupet får man ut av deltagare som passivt förstår allt i andras modersmål, eftersom nyanser, betoningar och exakthet oftast försvinner vid tal på ett andra språk.

Det handlar också om att ha samma yttranderätt. Resonemanget gäller också internationella konferenser. Det är omvittnat att de som har engelska som modersmål har ett stort försprång på konferenser, där engelska är arbetsspråk. De kan uttrycka sig obehindrat och säga vad de vill. Om man ska ha ett internationellt språk, måste det i så fall vara ett neutralt språk.

Fråga 25: Hur ser ni på att det anordnas så många högskole- och universitetskurser på engelska i Sverige?

Sverige har blivit ett andra land för många studenter runt om i världen som vill förbättra sin engelska och få en akademisk utbildning, och som samtidigt inte har råd med motsvarande dyra kurser vid engelskspråkiga universitet. Samtidigt råder det en stor obalans i antalet gäststuderande som kommer till Sverige och det betydligt mindre antal svenskar som gäststuderar i utlandet. Obalansen består mycket i att de allra flesta svenskar vill komma till engelskspråkiga länder, och inte till länder med andra stora språk i Europa, där utbytesplatserna finns. Bristande språkkunskaper är ofta skälet. När

gäststuderande i sin tur kommer till Sverige uppstår en anledning att hålla annars svenskspråkiga kurser på engelska, även om det bara handlar om någon enstaka gästelev på kursen. Påtryckningar på lärarna från ledningen är ofta starka.

Denna utveckling blir som en ond cirkel, där det ena förstärker det andra till enbart engelskans fördel. Det är naturligtvis nationalekonomiskt orimligt att svenska statliga skattemedel inte används till kurser på det språk som det stora flertalet förstår och uttrycker sig bäst på. Akademiska studier, som skall träna tänkande och uttrycksförmåga, gör att många lärare inte kommer till sin rätt, och att studenterna blir onödigt tysta. Att dessutom skattemedel finansierar så många andra länders studenters studier när kurserna är dyra t.o.m. i hemlandet är inte heller särskilt god ekonomi.

Detta hindrar givetvis inte att högskolekurser anordnas på andra språk i mer specifika lägen, men inte med de många gånger lösa motiveringar om "internationalisering" som finns inom den högre utbildningen idag.

Fråga 26: Hur ser ni på inlåningen av utländska ord, särskilt engelska, i svenska språket?

Ett språk behöver alltid nya ord för nya fenomen, företeelser och saker. Att införliva ord från andra språk är inget problem bara de inte ersätter befintliga, välfungerande uttryck. Införandet av ett främmande ord berikar, om det inte redan finns ett motsvarande uttryck på svenska, eller så blir svenskan en nyans rikare. "Kö" har till exempel lånats från franskan, men fyller en precis roll. "Koncept" på svenska betyder "provisorisk formulering", "utkast" eller "kladd" och inte "begrepp" som på engelska. Ordet 'karaktär' har på senare tid alltmer kommit att betyda huvudperson, vilket kan förvirra dess vedertagna betydelse på svenska, 'inre egenskaper'.

Men i vissa fall kan inlån representera ett

steg tillbaka: att ersätta ”stavgång”, ett över-sättningslån från finskan, med ”walking” är absurt, eftersom stavgång är ett helt genomskinligt ord, medan walking i allra högsta grad är mångtydigt. I andra fall beror inlåning från engelskan på missriktad snobbism. Det förefaller dock märkligt att snobba med ett språk, som 75 procent av svenskarna säger sig förstå...

Fråga 27: Tror ni att svenskan kommer att finnas kvar om 200 år?

Det tror vi, men vi kan inte vara absolut säkra, eftersom det finns krafter i det svenska samhället som medvetet eller omedvetet verkar för engelskans expansion inom allt fler domäner på svenskans bekostnad. Det som fordras är en ökad språklig medvetenhet bland allmänheten och att det uppstår en gräsrotsrörelse, som förmår att ta kamp mot denna utveckling. Ett språk finns egentligen inte mer än det används i nuet, hur mycket som än tidigare skrivits eller spelats in.

Fråga 28: Om man har svenska som modersmål, kan man formulera sig lika bra på andra språk också?

Det tar mycket lång tid och ytterst få människor lär sig behärska fler språk på samma sätt som modersmålet vad gäller förståelse-djup, språknivåer, nyanser och exakthet i uttrycket. Att förstå ett språk, passivt, genom att lyssna eller läsa, går mycket snabbare än den mödosamma, aktiva förmågan att självtala eller skriva. Det är här som man lätt lurar sig och överskattar sig. Ytterst få människor har t.ex. blivit författare på ett annat modersmål än sitt eget. I muntliga förhandlingar kan man lätt komma till korta om man inte hittar de rätta orden i ögonblicket. Det finns visserligen språkgenier, som behärskar flera språk, men detta är snarare undantag än regel. Förmågan att lära sig språk är olika, men ingen kan lära sig att behärska ett språk utan att leva i en miljö där språket är naturligt en viss tid. Ett språk är ingen protes, som

man kan sätta på sig.

Om man som svensk vill lära sig två språk från grunden, är det bästa sättet att födas av en svensk förälder och en med annat modersmål och att växelvis vistas i Sverige och det andra landet, förutom att man konstant upprätthåller och utvecklar kunskaperna i båda språken. Man kan också utvandra till ett annat land, helst före 17 års ålder, och på sätt lära sig ett nytt språk med perfekt uttal. Som vuxen kan man utvandra till ett annat land, flytta ihop med en ”inföding”, helst en lärare i landets språk, och därigenom få daglig undervisning på det främmande språket.

Fråga 29: Om jag vill försvara svenska språket, vem ska jag då försvara det emot?

Du kan försvara svenskan främst genom att själv reagera och påtala slentrianmässig användning av engelskan i olika sammanhang. Det kan t.ex. handla om att protestera mot att behöva använda engelska i ett sammanhang där den övervägande majoriteten är svenskspråkiga, eller genom att fråga vad vissa ord betyder eller varför just dessa används.

Du bör också rikta elden i språkfrågor i huvudsak mot den politiska sektorn, d.v.s. den sektor, som underställd politiska beslut, med regering och riksdag i spetsen. Det är regeringen som förbereder lagförslag, riksdagen som beslutar om dessa, och ämbetsverk och olika myndigheter, som tillämpar lagar och förordningar. De som sitter i riksdagen och de andra parlamentariska församlingarna väljs och kan därmed också avsättas. Dessutom tillämpar de politiska organen och myndigheterna offentlighetsprincipen, vilket innebär att de till exempel måste diarieföra skrivelser, som dessutom ska vara sökbara, liksom att myndigheterna i princip är skyldiga att besvara inkomna skrivelser.

Att använda sitt språk är en medborgerlig rättighet. Det är de politiskt förtro-

endevaldas skyldighet att se till att denna rättighet skyddas. Som det är nu är politikererna de främsta i att kränka den genom att låta allt fler verksamheter bedrivas på annat språk, förhindra eller t.o.m. förbjuda användningen av svenska (vid ansökningar, doktorsavhandlingar, konferenser, tekniska instruktioner och system etc).

Fråga 30: Går det att göra något åt det flitiga bruket av engelska i reklamspråket, i film- och sångtitlar och i samband med namngivning?

Företag behöver inte tillämpa någon offentlighetsprincip eller besvara brev. Det är en ganska omständlig procedur att byta ut en företagsledning i ett företag, som använder för mycket engelska i sin marknadsföring. Först måste man bli aktieägare och därefter vinna majoritet på en aktiebolagsstämma. Däremot är företag mycket känsliga vad gäller sitt rykte, eftersom det kan påverka försäljningen – och därmed vinsten – negativt. På lång sikt lönar det sig att klaga, speciellt om man med tiden blir allt fler som gör det. Nöj dig heller inte med det allt vanligare svaret att det handlar om varumärken, där namnet inte kan ändras.

Fråga 31: Är engelska ert hatobjekt?

Absolut inte. Vi bekämpar engelskans expansion på andra språks bekostnad, främst svenskans, inte engelskan i sig. De flesta av oss har också engelska som andra språk, men det mest typiska för nätverket Språkförsvaret är att vi är mångspråkiga. Engelskan är ett utmärkt kontaktspråk i världen idag, men det är viktigt att känna till gränsen för när det börjar kväva det egna modersmålet och rätten och möjligheten att uttrycka sin mening och sina tankar.

Om kinesiskan, spanskan eller något annat språk intog samma ställning som engelskan idag, skulle vi också bekämpa deras fortsatta expansion.

Fråga 32: Kommer ni att bilda någon medlemsorganisation?

Ja, det är högst sannolikt att vi kommer att bilda en organisation av traditionell typ med program, stadgar och så vidare. Men när detta kommer att ske är ännu inte bestämt.

**Per-Owe Albinsson
Peter Holmer
Olle Käll**

Per-Åke Lindblom
(Senast reviderad den 9/3 2007 –
ursprungligen skriven den 22/7 2005)

Nätverket Språkförsvaret

- försvarar svenska språkets ställning i Sverige
- arbetar mot engelskans dominans på bekostnad av andra, mindre språk
- arbetar för en genomtänkt språklag för svenskan och minoritetsspråken.

www.sprakforsvaret.se

Pris: 20 kronor